

Vj2: Slabiky s polosamohláskovými finálami

Základem artikulace konsonantů (souhlásek) je striktura, tj. přerušení nebo omezení vzduchového proudu v ústech, základem artikulace vokálů (samohlásek) je naopak apertura, tj. pouhá modulace vzduchového proudu nastavením mluvidel, aniž by došlo k jeho přerušení.

Existují nicméně hlásky, u kterých je striktura tak široká, že ji lze chápat i jako aperturu (nebo, z opačného úhlu pohledu, apertura tak úzká, že ji lze chápat i jako strikturu).

Například mezi polosamohláskou [j] a samohláskou [i] je velmi malý, až nezřetelný rozdíl: u [j] se sice jazyk přiblíží k patru poněkud více (zkuste si vyslovit české slovo „míjí“ [ˈmi:ji:] a vnímat rozdíl mezi [j] a [i]), ne však natolik, aby bylo možné na artikulačním základě stanovit ostrou hranici mezi samohláskou a polosamohláskou.

Ačkoli se artikulace těchto hlásek velmi blíží krátkým neslabičným samohláskám, jejich funkce v jazyce se však podobá spíše souhláskám: ve vietnamštině nemohou zastávat funkci tonály (která je vyhrazena samohláskám), ale mohou zastávat funkci finály, kterou normálně zastávají souhlásky. Pro toto své střední postavení mezi samohláskami a souhláskami se označují jako polosamohlásky (nebo polosouhlásky, také semikonsonanty, semivokály)¹.

Ve vietnamštině se vyskytují dvě polosamohláskové finály. V IPA je budeme přepisovat jako samohlásky s diakritickým znaménkem pro neslabičnou samohlásku, se kterým jsme se setkali už u nedůrazných složek diftongů: [i̯] a [u̯]. Jinou možností je přepisovat je symbolem pro aproximantní souhlásky jako [j] a [w].²

- **[i̯] / [j] (vietnamským pravopisem ⟨i⟩ nebo ⟨y⟩) – zavřená nezaokrouhlená přední polosamohláska** (také ji lze charakterizovat jako palatální aproximantu)
Vzniká přiblížením přední části hřbetu jazyka k tvrdému patru, zatímco rty jsou nezaokrouhlené. Podobá se velmi krátkému [i]. Z českých hlásek se podobá ⟨(j)⟩ ve slově „ráj“.

Ve vietnamštině se zapisuje dvěma písmeny: ⟨y⟩ po [ã] a [ř], ⟨i⟩ v ostatních případech.

Např. *chai* „lahev“ [ca̯i] – *cháy* „hořet“ [cãi] – *chơi* „hrát“ [cx̯i] – *cháy* „veš“ [cř̯i] – *chơi* „pořádat kohoutí apod. zápasy“ [cõ̯i] – *chối* „koště“ [co̯i] – *chui* „plížit se“ [cu̯i] – *chửi* „nadávat“ [cu̯i] – *chuoí* „banán“ [cũ̯o̯i] – *cười* „smát se“ [kũ̯i̯i].

Pozor: předcházející [ã] se před ⟨y⟩ zapisuje písmenem ⟨a⟩, nikoli písmenem ⟨ã⟩.

⟨a⟩ před ⟨y⟩ znamená [ã], ⟨a⟩ před ⟨i⟩ normální dlouhé [a].

Celý rým ⟨ay⟩ tedy přepisujeme [ã̯i], zatímco ⟨ai⟩ přepisujeme jako [a̯i].

Např. *tay* „ruka“ [tã̯i], ale *tai* „ucho“ [ta̯i], *may* „šít“ [mã̯i], ale *mài* „brousit“ [ma̯i].

- **[u̯] / [w] (vietnamským pravopisem ⟨o⟩ nebo ⟨u⟩) – zavřená zaokrouhlená zadní polosamohláska** (také ji lze charakterizovat jako labiovelární aproximantu)
Vzniká přiblížením zadní části hřbetu jazyka k měkkému patru, zatímco rty jsou zaokrouhlené. (Proto „labiovelární“ – striktura, byť velmi slabá, se vytvoří na dvou

¹ Z hlediska artikulačního popisu se tyto hlásky označují jako aproximanty. Všechny polosamohlásky jsou aproximanty, nicméně ne všechny aproximanty jsou polosamohlásky: k aproximantám řadíme i některé další hlásky, které nemají charakter polosamohlásek, protože mají sice relativně širokou strikturu, ale jejich zvukový charakter je od samohlásek dostatečně odlišen něčím jiným (např. laterální aproximanta [l] je sice aproximanta, ale nepodobá se žádné samohlásce).

² Ve fonetických popisech vietnamštiny se lze setkat s oběma způsoby zápisu. Oba lze považovat za správné, nicméně je třeba být konzistentní a v jednom textu používat jen jeden.

místech současně, jednak na rtech a jednak na měkkém patře.) Podobá se velmi krátkému [u]. Z českých hlásek se podobá ⟨u⟩ ve slově „hrou“.

Ve vietnamštině se zapisuje dvěma písmeny: ⟨o⟩ po [ɛ]³ a [ɑ], ⟨u⟩ v ostatních případech.

Např. *chào* „pozdravit“ [cau] – *châu* „vnouče“ [cäu] – *châu* „kontinent“ [cəu] – *chèo* „veslovat“ [ceu] – *kêu* „vydávat zvuk“ [keu] – *chịu* „snášet“ [ciu] – *cừu* „ovce“ [kuu] – *chiều* „odpoledne“ [ciəu] – *hươu* „jelen“ [huəu].

Pozor: předcházející [ă] se před ⟨u⟩ zapisuje písmenem ⟨a⟩, nikoli písmenem ⟨ã⟩. ⟨a⟩ před ⟨u⟩ znamená [ă], ⟨a⟩ před ⟨o⟩ normální dlouhé [ɑ].

Celý rým ⟨au⟩ tedy přepisujeme [äu], zatímco ⟨ao⟩ přepisujeme jako [au].

Např. *cao* „vysoký“ [kau], *cáu* „naštvaný“ [käu], *Lào* „Laos“ [lau], *lau* „utřít“ [läu].

V tonále před polosamohláskou [i] se nevyskytují přední samohlásky ([i], [e], [ɛ]), před polosamohláskou [u] se nevyskytují zadní zaokrouhlené samohlásky ([u], [o], [ɔ]) ani [ɤ].

Krátké zadní nezaokrouhlené samohlásky [ɨ], [ɤ], [ɯ] (a také dlouhé [ɑ]) se mohou vyskytovat před oběma polosamohláskami. Samohláska [u] se podobně jako ve slabikách s nazálními finálami zkracuje na [ũ], to se však v prepise nezachycuje.

Vyskytují se před nimi také diftongy [iɛ], [uɔ] a [uɤ], o jejich zápisu platí totéž, co o zápisu týchž diftongů v slabikách s nazálními finálami.

Cvičení

Přepište, prosím, do IPA následující příklady:

táo „jablko“ – *hỏi* „ptát se“ – *muối* „sůl“ – *xấu* „špatný“ – *máu* „krev“ – *phải* „muset“ – *nheo* „mhouřit oči“ – *rây* „cedník“ – *đèo* „horský průsmyk“ – *ngày* „den“

---

³ Tedy: po ⟨e⟩ se píše ⟨o⟩ [ɛu], po ⟨ê⟩ se píše ⟨u⟩ [eu]. Např. *keo* „lepidlo“ [keu] x *kêu* „křičet, vydávat zvuk“ [keu].